

7. Якобчук Н. Українське суспільство у повоєнний період (1945–1953 рр.): соціальний вимір і повсякденність. *Військово-історичний меридіан*. Електр. наук. фах. журнал. 2018. Вип.24. С.99-112 https://vim.gov.ua/pages/_journal_files/22.07.2019/pdf/VIM_24_2018-99-112.pdf
8. Городківка. Історична спадщина. <https://www.facebook.com/groups/Horodkivka>
9. Рукописний фонд Науково-навчальної лабораторії з історії та етнології Східного Поділля (далі: РФ ННЛІЕСхП). Ф. ДВ-32. Оп. 1. Спр.48. Арк.12.
10. РФ ННЛІЕСхП. Ф. ДВ-32. Оп. 1. Спр.58. Арк.11.
11. ДАВіО. Ф. 3495. Оп.1. Спр. 62, арк. 36.
12. Коляструк О.А. Повсякденне життя українського суспільства у перші повоєнні роки. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського. Сер.: Історія*. 2012. Вип. 20. С. 131–136.

Анатолій Войнаровський

ВІДНОВЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ РУДНИЦЬКОЇ АРТІЛІ «ПОБЕДА» ПО ЗАВЕРШЕННЮ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Анотація. Розглянуто та проаналізовано організаційні та виробничі аспекти діяльності виробничої кооперації у сфері художніх промислів на теренах Вінницької області по завершенню Другої світової війни. Охарактеризовано особливості та характер діяльності артилей художнього промислу.

Ключові слова: Вінницька область, селище Рудниця, артиль, промисли, художнє мистецтво, кооперація.

Anatoliy Voinarovsky

RESUME OF THE RUDNITSKY ARTILLERY "POBEDA" AFTER THE END OF WORLD WAR II

Abstract. The organizational and production aspects of the activity of the production cooperation in the field of handicrafts in the territory of Vinnytsia region after the end of the Second World War were considered and analyzed. The peculiarities and nature of the activity of the arts of artistic craft are characterized.

Keywords: Vinnytsia region, Rudnytsia village, artillery, trades, art, cooperation.

На завершальному етапі Другої світової війни, після вигнання нацистсько-румунських окупантів весною 1944 р. на теренах Вінниччини почали поновлювати свою діяльність артилі, як особлива форма кооперації селянства. У 1944 р. тут також розпочали відновлення місцевих артилей. Вони увійшли до складу Київського облхудожпромсоюзу. У 1946 р. пройшла реорганізація і почали діяти такі художпромсоюзи: Київський, Чернігівський, Полтавський,

Вінницький та Харківський, – кожний з них керував діяльністю артільей кількох областей. Згодом до них приєднався Станіславський та Закарпатський союзи.

Художпромсоюз мав організовувати роботу художніх артільей свого союзу, укладати договори щодо системного постачання сировини для перероблення та реалізації продукції, вести облік виконання плану в союзі та артілях, сприяти розвитку матеріально-технічної бази артільей, опікуватись фінансовим розвитком союзу, координувати культурно-масову роботу серед членів артільей. Він централізованим порядком проводив розкрій тканин для виробів, розробляв зразки орнаментів, дотримуючись основних показників; розробляти виробничі плани; оформляти фонди зарплатні.

Вінницький міжобласний художпромсоюз (далі – МОХПС) був створений 25 березня 1946 р. Він мав організувати розвиток художніх промислів у Вінницькій, Одеській та Кіровоградській областях[1, арк. 1].

Влітку 1944 р. почалося відновлення та перереєстрація, зокрема Рудницька артіль поновила її формально 21 червня 1946 р., на той момент в об'єднанні працювало 75 осіб [2, с. 516]. Упродовж 1946 р. намагалися організувати роботу Рудницької артілі «Перемога» Піщанського району. Поновлена артіль створювала бригади в Піщанці, Городищі, Рудницькому, Батрацькому (тепер Мироліюбка) Піщанського району. У 1946 р. Рудницька артіль «Перемога» при плані 20,4 тис. руб. випустила продукції на 3,4 тис. руб.[3, арк. 35]

Рудницька артіль «Перемога» Піщанського району (голова Жердецький) при контрольних цифрах на 50 осіб на вересень і жовтень місяць 1946 р. мала виробниче завдання на суму 15,3 тис. руб., фактично працювало 67 осіб які випустили продукції на 1 листопада на суму 8,7 тисяч руб., виконання завдання складало 56,7%, зіставивши з фактичною кількістю працюючих 67 чол., виявляється, що виробниче завдання виконано тільки на 37 % Організаційно артіль була оформлена, Виробничий профіль артілі – художня вишивка[4, арк. 6].

За звітом Вінницькій МОХПС з 13 артільей виконали травневий (1947 р.) план 11, з них: Рудницька артіль «Перемога», при плані 10,0 тис. руб. Виконала на 11 тисяч рублів, що складало 110 %. Роботу артілі було визнано рентабельною [5, арк. 84].

Роботу Рудничанської артілі імені «ПОБЕДИ» дають можливість проаналізувати протоколи засідань загальних зборів [6, арк. 1]. У звіті Вінницькому МОПХС зазначалося, по Рудничанській промартілі «Перемога», по стану на 12 березня 1947 р. проведено бригадні збори з наступних питань:

1. Обговорення виробничих планів на 1 квартал та на 1947 р.

2. Укладення соцдоговорів між бригадами.

3. Виконання виробничого плану за січень-лютий 1947 р.

Зазначалося, що міжартільний договір по соціалістичному змагання з Вапнярською артіллю розроблений, але не затверджений загальними зборами 13.III. 1947 р. [7, арк. 4].

У протоколі вказувалося, що на звітних зборах Рудничанської артілі «Перемога» від 13 квітня 1947 року присутні 54 члена Артїлі.

Загальна кількість членів артілі 84 особи. Порядок денний: 1. Звіт правління артілі за 1946 р. та завдання на 1947 р. 2. Затвердження річного звіту-балансу артілі за 1946 р. 3. Затвердження виробничого плану артілі на 1947 р. (від МОХПС – Ломоносова). 4. Довибори членів правління і 1 члена ревізійної комісії. Затвердження договору на соцзмагання з Вапнярською артіллю «Художниця». (доповідач тов. Жердецький). 5. Вступ артілі в МОХПС (Ломоносова) [8, арк. 5-6]. На зборах піднімалися до обговорення питання: чому знімалися членські внески завищені по приїзду з Вінниці головного бухгалтера? Чому право отримати гроші в банку має бухгалтер, а касир не може цього зробити. План не виконується через відсутність сировини. Бухгалтер Лебединець платив домашній прибиральниці з коштів артілі. Також було піднято питання про невчасні виплати зарплати. На зборах наголосили на вирішенні наступних питань: Для покращення роботи артілі необхідно купити окремий будинок і транспорт (коля). Члени артілі не знають статуту і тому допускають порушення його членами правління. Банк не видає повної суми зарплати через загальне невиконання плану. Артіль навчила 11 вишивальниць за рік. В артілі є стахановці, але їх практика не набула поширення, «над цим потрібно працювати». Також зазначалося, що мали місце зловживання у сплаті членських внесків[9, арк. 7].

Заслухавши доповідь тов. Жердецького про роботу правління за 1946 р. та співдоповіді ревізійної комісії загальні збори констатували наступне:

1. Артіль створена 24 травня 1946 р., а виробнича діяльність розпочалась з 5 серпня 1946 р. з недостатнім розгортанням потужностей через брак сировини.
2. По стану на 10 серпня 1946 р. було 50 членів артілі, а до кінця вересня кооперовано 67 осіб, на початок 1947 р. 84 особи.
3. Організовано 4 бригади, з яких 27 працюють у спільній майстерні та 57 є працюючими в домашніх умовах (надомники).
4. Зібрано членських внесків станом на 1.1. 1947 р. 5 138 рублів.

5. План наданий Вінницьким МОХПС[10, арк. 8].

Також зазначалося наступне – Наданий МОХПС план на 1 квартал у сумі 60 000 рублів виконано на 35 900, тобто 57 %. Варто відзначити, що з боку МОХПС роботі артілі приділялося мало уваги, допомога не надавалася. Виходячи із викладеного Загальні збори постановили:

1. Визнати роботу правління артілі задовільною.
2. Роботу ревізійної комісії визнати незадовільною.
3. Роботу СОМУБа визнати незадовільною[11, арк. 9].

Члена правління Лебединця як розтратника вивести зі складу правління. Непокриті суми внести в касу артілі: прихованні за реалізацію промтоварів, витрачені на пальне у власних потребах, виплачені своїй тещі кошти за роботу домашньої прибиральниці за 3 місяці 655 рублів та кошти з каси артілі за оренду житла[12, арк. 10].

На зборах було обрано нове правління. Наступні збори проведені влітку 1947 р. показують динаміку змін у діяльності артілі.

Протокол № 3 Загальних зборів уповноважених Рудничанської артлі «Перемога» від 31 липня 1947 р. з 80 членів артлі присутні 40, із 19 уповноважених присутні всі, членів правління - 5.

Від МОХПС тов. Ломоносова, секретар тов. Жердецький.

Порядок денний.

1. Підсумки виконання виробничого плану 1 півріччя.

2. Заходи по забезпеченню виконання виробничого плану.

Річний або спущений план Вінницьким МОПХС становить 200 000 рублів виконано на 66 538 рублів. Вказані передовики (стахановці). Не виконання плану пояснюється наступним – правління артлі своєчасно не організувало людей на виконання плану, не проводились загальні зібрання артлі і бригад, були лише засідання правління. З моменту створення у квітні нового правління було лише одне засідання[13, арк. 20].

Матеріали зборів вказували на недоліки управлінської діяльності: «Робота правління йшла самотоком, зобов'язання до 30 річниці Революції провалені» [14, арк. 24].

У звіті про виконання плану за березень 1948 р. вказувалось: вироблено сорочки чоловічі, плаття жіночі, наволочки, хустинки носові, жіночі блузи, плаття дитячі, килимки підлогові, сорочки дитячі, рушники дитячі, блузи виставкові, фіранки[15, арк. 5]. У зверненні правління Рудничанської художньо-вишивальної артлі «Перемога» адресованому Вінницькому МОХПС було наступне: «Правління просить Вас дозволу виплатити прогресивну оплату за лютий 1948 р. Художня вишивка План/ 12,0 виконання/ 18,1 у % виконано 150,8 %». Це було обґрунтуванням для преміювання правління. Остапчук Петро Гнатович голова оклад: 600 прибавлена премія 900; Флуд Параска Гаврилівна зав. виробництвом 600 – 900 рублів; Жердецький Данило Кирилович бухгалтер 550 ПП 561 рублів. Окрім того дозволити виплатити 25 % молодшому обслуговуючому персоналу[16, арк. 9].

Обсяги виробництва Рудничанської художньо-вишивальної артлі «Перемога» відповідно становили: 1946 р. – 31, 6 тисяч рублів, 1947 р. – 146 тисяч рублів, 1948 р. – 220,9 тисяч рублів, 1949 р. – 350 тисяч рублів.

Також артіль мала здійснювати заготівлю рослинних фарбників. Для Рудничанської художньо-вишивальної артлі «Перемога» були встановлені відповідні норми та стан їх виконання на початок травня 1948 р.: кора дуба 50 (план)/5 (виконання); лушпиння цибулі 4 (план)/0(виконання); листя шовковиці 25(план)/0 (виконання). По наступній сировині були теж нулеві показники: листя берези, ромашка, гречане лушпиння, материнка, волошки, грецький горіх[17, арк. 3].

У звіті від 10 червня 1948 р. вказувалося, що Рудничанська художня промислова кооперативна артіль «ПОБЕДА» виконала заготівлю наступних видів сировини у такому обсязі: Квіт соняшника – 2 кг; Горіхове лушпиння – 3 кг; Материнка – 3 кг; Кора дубова – 10 кг. [18, арк. 5].

Якщо проводити порівняння становища працівників артiлi з станом колгоспників цього ж рiгiону (пiвденно-схiдна Вiнниччина), то стан оплати працi був досить вiдмiнним [19, с. 19]. Артiльнi працiвники отримували готiвку, оплата працi колгоспників здiйснювалася переважно збiгжжям та iнодi ще деякими продуктами та рiвень iх оплати працi був не спiв мiрний, якщо досить умовно порiвняти перевага артiльного робiтника в оплатi була у 7-8 разiв вищою.

Дiяльнiсть артiлi як кооперативної форми була досить умовною, як можна простежити за документами зберiгалася лише формальнiсть кооперацiї, здiйснювалося централiзоване планове управлiння з постановкою завдань та звiтнiстю. Робота артiлi мала суттєвi ускладнення iз постачанням сировини, що позначалося на виконаннi планiв роботи, та спонукало та самостiйної органiзацiї заготiвлi сировини.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Державний архiв Вiнницької облaстi (далi – ДАВiО) Ф.3495, оп.1, спр. 1, арк. 1.
2. Iсторiя мiст i сiл Української РСР: у 26 т. / П. Т. Тронько (голова Головної редколегії). К. : Головна редакція УРЕ АН УРСР, 1967 – 1974. Вiнницька облaсть / А. Ф. Олійник (голова редколегії тому), 1972 : 788с. (С.516.)
3. ДАВiО. Ф. 3495. Оп. 1. Спр. 55, арк.35.
4. ДАВiО. Ф. 3495. Оп. 1. Спр. 62, Арк.6.
5. ДАВiО. Ф. 3495. Оп. 1. 62. Арк. 84.
6. ДАВiО. Ф.3495. Оп.1. Спр. 105. Арк.1.
7. ДАВiО. Ф.3495. Оп.1. Спр. 105. Арк.4.
8. ДАВiО. Ф.3495. Оп.1. Спр. 105. Арк. 5-6.
9. ДАВiО. Ф.3495. Оп.1. Спр. 105. Арк. 7.
10. ДАВiО. Ф.3495. Оп.1. Спр. 105. Арк. 8.
11. ДАВiО. Ф.3495. Оп.1. Спр. 105. Арк. 9.
12. ДАВiО. Ф.3495. Оп.1. Спр. 105. Арк. 10.
13. ДАВiО. Ф.3495. Оп.1. Спр. 105. Арк. 20.
14. ДАВiО. Ф.3495. Оп.1. Спр. 105. Арк. 24.
15. ДАВiО. Ф.3495. Оп.1. Спр. 173. Арк. 5.
16. ДАВiО. Ф.3495. Оп.1. Спр. 173. Арк. 9.
17. ДАВiО. Ф.3495. Оп.1. Спр. 173. Арк. 3.
18. ДАВiО. Ф.3495. Оп.1. Спр. 173. Арк. 5.
19. Анатолій Войнаровський. Становище селянства Вiнниччини у 1944 – 1945 рр. // Вiнниччина: минуле та сьогодення. Краєзнавчi дослідження. Матерiали XXXIII Вiнницької Всеукраїнської наукової iсторико-краєзнавчої конференцiї 24 вересня 2021 р. / Ред. кол. : Ю. А. Зiнько (вiдп. ред.) та iн. – Вiнниця: Нiлан-ЛТД, 2021. 304 с. С. 193 - 198.